

Dünyada Şiddet Artarken İnsani Bilimlerin İşlevi

Ayşe Bilge Selçuk
bselcuk@ku.edu.tr

Fiziksel olarak bu gezegen üstündeki en zayıf, en dayanıksız varlıklardan biriyiz. Ne kendimizi soğuktan koruyacak kürkümüz, ne avlanacak pençelerimiz, ne avcılardan kaçacak kadar hızlı bacaklarımız var. Ne de böcekler kadar yüksek üreme kapasitesine sahibiz. Düşünebilme, çevremizi algılayıp değiştirebilme yetimiz olmasa çoktan dünyadan silinip giderdik. Ama tam tersi oldu. Milyonlarca yıllık insan varoluşunun özellikle son iki bin senesi, inanılmaz şekilde dünya üzerine yayılmamıza ve gezegene hâkim olmamıza şahit oldu. Bunun en başta gelen sebebi, insanın bu dönemde doğayı çok etkin şekilde gözlemleyip kendi eksikliklerini gidermek üzere teknolojiler geliştirebilmesiydi. İnsan, milyon yıl boyunca sadece taş baltalar yapabildi. Son iki yüz yılda ise yeryüzü otomobillerle, gökyüzü uçaklarla, deniz gemilerle doldu. Uzayda bile artık uydu kirliliğinden söz ediliyor. Bundan otuz yıl önce Amerika'ya yolladığımız bir mektup iki haftada giderken, şimdi saniyesinde karşıda oluyor, cevabını almamız birkaç dakika sürmüyor. Dünyanın iki ucundaki insanlar birbirlerini görerek telefonla konuşabiliyorlar.

Bunlar temel bilimler sayesinde oldu. Temel bilim, fizikle çevremizdeki dünyanın işleyiş kurallarını keşfetti. Kimyayla maddelerin özelliklerini ve bunların nasıl kullanılabileceğini bize öğretti. Biyoloji ile canlılara ve yaşama nasıl yaklaşmamız gerektiğini araştırdı. Kalıtım kurallarını saptadı.

Bu temel bilgilerin üzerine insanın icat edebilme ve yeni teknolojiler geliştirebilme kapasitesi eklenince hayatımızı kolaylaştırabilecek pek çok teknolojinin önü açılmış oldu. Yirminci yüzyılın başında dünyadaki ortalama yaşam beklentisi 31 yıl iken şu anda 67. Bu açıdan bakınca pozitif bilimlerin üstüne düşeni, beklenenin üzerinde yerine getirdiğini ve getirmeye devam ettiğini söyleyebiliriz.

Peki, temel bilimler bunları yaparken insani bilimler ne yaptı, hem toplum için, hem birey için? İnsanların hayatını kolaylaştıracak, refahlarını arttıracak ne katkıda bulundu?

Fizik, sadece kuralları saptayıp bunu teknolojiye çevirmiş olmasaydı, yer çekimini ve hareketin yasalarını bilmek bir cihazın tasarımında kullanılamazdı. İnsanlara fayda sağlamazdı. Genetiğin kodlarını bilmek doğanın ıslahı için kullanılamazdı veya organların nasıl çalıştığı bilgisinden hastalıkların tedavisinde yararlanılamazdı, faydaları son derece sınırlı kalırdı. Dolayısıyla insani bilimler, saptama olarak son derece doğru işler yapıyor olabilir, ama bunlar uygulama alanı bulmadıkları sürece insanlara ve insanlığa yeterli faydayı sağlamış olmayacaklardır.

Peki, insani bilimler neden uygulama alanına yeteri kadar yönelmedi? İnsani bilimlerde saptanan kurallar temel bilimlerdeki kadar kesin olmayabilir veya insani bilimler temel bilimlere göre daha sonra disiplin haline geldiğinden, daha genç olduğundan o

aşamaya henüz gelmemiş olabilir. Bir başka ihtimal ise insani bilimlerin bilimsel olduğunu kanıtlayabilmek için uygulama ile ilişkilendirilmesinden kaçınılmış olmasıdır. Topluma veya bireye dair iyileştirici bir uygulama içinde olduğunda daha az bilimsel, basit ve daha az değerli olarak nitelendirileceği kanısına kapılmış olabilir. Ancak işte bu yaklaşımla insani bilimler, insana ve topluma görevlerini tam olarak yerine getirememiş oluyor.

Uygulamada atılabilecek basit adımlar konusunda isteksiz, umursamaz ve hatta küçümseyici davranmak insani bilimler için büyük hatadır. Böyle bir yaklaşım, çalışılan bilim dalını daha saygın hale getirmeyeceği gibi, toplumda faydasının sorgulanmasına sebep olur. Uygulama alanı arttıkça ve insan hayatına değer kattıkça bir bilim dalının itibarı yükselir. Yüzerce atf almış bir makale, kısa veya uzun vadede, toplum hayatına etki edecek bir sonuç doğurmuyorsa, uygulama alanında gördüğümüz basit bir mesaj veya slogan kadar etkisi olmayacaktır.

Teknoloji hayatımıza ne kadar değer kattıysa ve yeni icatlar yaşamlarımızı pek çok bakımdan ne kadar kolaylaştırdıysa da, insanlığın üstesinden gelmesi gereken çok sayıda problem var ve bunlar azalmıyor. Teknoloji elimize cep telefonunu verdi, ama bunu mutluluğumuz için nasıl kullanacağımızı bize söyleyemiyor. Televizyonun en ileri formlarını da üretti,

ama yararımıza nasıl çalıştıracağımızı bize gösteremiyor. Fabrikalarımızı en yeni teknolojilerle donattık, ama bu, işçilerin refah düzeyini artıramıyor. Tıp insan ömrünü uzattı, ama bu ömrün nasıl daha anlamlı ve mutlu kılınacağı konusunda fikir veremiyor. İşte insani bilimlere tam olarak burada ihtiyaç var.

“Tıbbın uzattığı insan ömrü, nasıl daha anlamlı ve mutlu kılınabilir?”

İnsani bilimler tüm bu konularda bilgi üretiyor olsa da bu bilgileri, gerektiğinde basitleştirerek topluma ilememesi, çalışmaların yararlılığını azaltıyor. Bir bilgi ne kadar yaygınlaşırsa ondan yeni bir şeyler üretecek, yeni uygulamalarda kullanacak insanların sayısı o kadar artar. Toplumsal huzursuzluğun, adaletsizliğin, mutsuzluğun ve değersizlik hissini bu kadar yaygınlaştığı, devletin görevlerinin sivil toplum tarafından üstlenilmek zorunda kaldığı bu dönemde insani bilimlerin insanla ve toplumla ilişki kurmasına çok ihtiyaç var.

İnsan hayatının gerçek anlamda daha iyiye gitmesi, ancak teknolojik devrimin insani bilimler tarafından tamamlanmasıyla mümkün olabilir.

Prof. Dr. Ayşe Bilge Selçuk kimdir?

Lisans eğitimini psikoloji üstüne, yüksek lisans eğitimini gelişimsel psikoloji üstüne Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümünde dereceyle tamamlayan Prof. Dr. Selçuk'un Yüksek Lisans tezi, ODTÜ Mustafa Parlar Vakfı Yılın Tezi Ödülü'ne layık görüldü. Gelişimsel psikoloji doktorasını Melbourne Üniversitesi'nden Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'ne bağlı olan Psikoloji ve Davranış Bilimleri Bölümü'nden aldı. Doktora çalışmasının tümü Melbourne Üniversitesi'nin karşılıksız özel bursu ile desteklendi. Doktorasını tamamladığı 2003 yılından bu yana Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmakta, lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri vermektedir. Araştırmalarını kurucusu ve direktörü olduğu Çocuk ve Aile Çalışmaları Laboratuvarı'nda yürütmektedir. Ana hedefi, bir yandan bu alanlardaki bilgiyi artırmak için yüksek nitelikli bilimsel çalışmalar yapmak, bir yandansa elimizde halihazırda var olan bilgiyi üniversiteden çıkartarak yararlı hale getirmek, insanın ve toplumun iyiliğine katkı yapacak şekilde aileler, eğitimciler ve ilgili tüm kişi ve kurumlarla paylaşmaktır.